

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра соціології та соціальної роботи

ДЖУГАН РУСЛАНА ІВАНІВНА

СОЦІОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Методичні рекомендації до курсу

УДК 316.613.5(076) авт.зн. С69
Д 42

Джуган Р.І. Соціологія особистості: методичні рекомендації до курсу.
Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. 40 с.

Методичні рекомендації містять програму дисципліни, плани лекцій та практичних занять, питання для самостійної та індивідуальної роботи студентів, тестові питання для контролю знань та список рекомендованої літератури. Призначено для студентів освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю «Соціологія».

Автори:

Джуган Р.І., кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «УжНУ».

Рецензенти:

Варга Н.І., доктор соціологічних наук, доцент, професор кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «УжНУ»

Гвоздецька Б.Г., кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри правознавства, соціології та політології, Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка

*Рекомендовано до друку
засіданням кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол № 1 від 31.08.2022 р.)
методичною комісією факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол №1 від 01.09.2022 р.)*

ЗМІСТ

Вступ	4
Опис навчальної дисципліни	5
Мета та завдання навчальної дисципліни	6
Очікувані результати навчання	8
Структура навчальної дисципліни	10
Програма навчальної дисципліни	12
Методи навчання	21
Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання	22
Самостійна робота студентів	27
Індивідуальна робота студентів	27
Практичні заняття	33
Тестові завдання для підсумкового контролю знань студентів	40
Питання до заліку	47
Рекомендована література	59

ВСТУП

Соціологія особистості — це галузь соціології, яка вивчає особистість як об'єкт і суб'єкт соціальних відносин крізь призму суспільно-історичного прогресу, ціннісних суспільних систем, взаємозв'язків особи і соціальних спільнот. Об'єктом даної галузі є соціальний суб'єкт, зокрема людина й особистість, а предметом — соціальна сутність людини та закони становлення і змін особистості у процесі життя.

Особистість є об'єктом вивчення багатьох гуманітарних дисциплін — філософії, психології, антропології, соціології та ін. Специфіка соціологічного підходу до особистості полягає в тому, що соціологія намагається дослідити людину як найважливіший елемент суспільного життя, виділити її соціальні характеристики, визначити весь спектр її взаємодії з суспільством, з соціальними спільнотами, з іншими індивідами. Інакше кажучи, у соціології особистість розглядається не як продукт природи, а передусім як сукупність суспільних відносин, продукт суспільства. Особлива увага у соціології особистості приділяється дослідженням взаємозв'язків параметрів соціальних структур та особистісних якостей людей у відповідних соціальних групах. Без дослідження системи особистості, без вивчення процесів, які охоплюють повсякденні міжособистісні відносини, неможливо зрозуміти соціальні процеси, які управляють складними структурами суспільств.

«Соціологія особистості» відноситься до обов'язкових дисциплін і входить в програму навчання бакалаврів соціології. Курс носить теоретичний характер і викладається на основі нової методології дослідження соціальних процесів і явищ, а саме, на діяльнісно-ціннісному підході. У цьому підході передбачається, що детальна взаємодія є власне соціальною взаємодією, особистість постає як людина, що бере участь у цій взаємодії, причому цінності виявляються основними стимулами діяльності людини як соціальної істоти. Зміст курсу викладається в проблемному ключі.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 105	2-ий	2-ий
Кількість модулів – 3	Семестр:	
Тижневих годин: для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	3-ий	3-ий
	Лекції:	
	30	8
	Практичні (семінарські):	
	20	6
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	55	91

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу — вивчення об'єктивних та суб'єктивних факторів її формування особистості; її місце в системі суспільства та ставлення до дійсності, до інших людей, до себе; про умови, характер і спроможність активної участі в суспільному житті; формування у студентів соціологічного погляду на особистість, яка є не тільки основним елементом будь-яких соціальних спільнот і систем, але і сама є дуже складною системою зі своєрідною структурою шляхом засвоєння нових знань з теорії особистості сформувати у студентів професійний світогляд. Соціологія особистості є галузевою соціологічною дисципліною, що вивчає особистість як об'єкт і суб'єкт суспільного розвитку.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни - ознайомлення з основними методологічними підходами до особистості в вітчизняній та закордонній інтелектуальній традиції, теоріями розвитку особистості; засвоєння основних видів, етапів, факторів та механізмів процесу соціалізації та персоналізації особистості; освоєння основних елементів, які складають соціальну структуру особистості; з'ясування основних засад типологізації особистості; висвітлення проблем, пов'язаних із процесами ідентифікації та формуванням ідентичностей особистості; розгляд питань, які пов'язані з життєвими позиціями визначення мети та сенсу життя тощо.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких **компетентностей**:

1) загальних компетентностей:

- здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. (ЗК1);
- здатність працювати в команді (ЗК3);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК4);
- здатність діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК6);
- здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. (ЗК9);

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК11);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК 12).

2) спеціальних фахових компетентностей:

- здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології (СК01);
- здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій (СК02)
- здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому (СК03);
- здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів (СК04);
- здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації (СК06);
- здатність використовувати інтернет – ресурси, статистичну інформацію для вирішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності(СК08);
- здатність до вироблення та застосування комунікативних стратегій в рамках міжособистісної взаємодії, управлінської діяльності в умовах невизначеностей (СК13);
- здатність прогнозувати та вирішувати конфліктні ситуації на різних рівнях суспільних відносин (СК15);

- здатність до адаптації та професійного реагування на виклики соціальних трансформацій (СК16).

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціологія особистості», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (РН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності	РН01
Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми	РН02
Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі	РН02
Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач	РН04
Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач	РН06
Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації	РН07
Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури	РН08
Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога	РН12

Розуміти наукові принципи, що лежать в основі соціальної діяльності, ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання зі спеціальності, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід	PH13
Використовувати відповідні соціологічні дослідження та застосовувати дослідницькі професійні навички стосовно теоретичних та прикладних аспектів вивчення соціальних змін	PH17
Використовувати методи діагностики та експертизи у процесах оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів соціальних суб'єктів	PH20

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Соціологія особистості**»:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
<p>знати: основні теоретичні засади соціології особистості; теорій розвитку і соціальних типологій особистості; аналіз особистості як суб'єкта соціальних дій і суб'єкта життєтворчості, а також особистості в суспільстві, що трансформується.</p> <p>вміти: аналізувати життєві кризи та вміти їх долати;</p> <p>опанувати навички аналізу та оцінки складних проблем становлення власного «Я»; усвідомити свою роль як суб'єктів творчості власного життя.</p>	PH01
	PH02
	PH02
	PH04
	PH06
	PH07
	PH08
	PH12
	PH13
	PH17
PH20	

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	Практичні	лабораторні	Індивідуальна	самостійна робота
Тема 1. Особистість як об'єкт пізнання в соціології	7	2				5
Тема 2. Діяльність особистості.	7	2				5
Тема 3. Система відносин особистості	7	2				5
Тема 4. Свідомість і самосвідомість особистості	9	2	2			5
Тема 5. Структура особистості	9	2	2			5
Тема 6. Мислення особистості.	8	2	2			4
Тема 7. Комунікація та мовлення особистості	8	2	2			4
Тема 8. Соціалізація і персоналізація особистості	9	2	2			5
Тема 9. Соціальна адаптація особистості.	9	2	2			5
Тема 10. Рольова концепція особистості	9	2	2			5
Тема 11. Розуміння і взаєморозуміння особистості	8	4	2			2
Тема 12. Особистість як суб'єкт суспільних відносин. Життєвий шлях особистості	11	4	2			5
Модульна контрольна робота	2		2			
Разом за семестр	105	30	20			55

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	Практичні	лабораторні	Індивідуальна	самостійна робота
Тема 1. Особистість як об'єкт пізнання в соціології	9	1				8
Тема 2. Діяльність особистості.	8					8
Тема 3. Система відносин особистості	8					8
Тема 4. Свідомість і самосвідомість особистості	8					8
Тема 5. Структура особистості	10	1	1			8
Тема 6. Мислення особистості.	10	1	1			8
Тема 7. Комунікація та мовлення особистості	10	1	1			8
Тема 8. Соціалізація і персоналізація особистості	9	1				8
Тема 9. Соціальна адаптація особистості.	9	1				8
Тема 10. Рольова концепція особистості	10	1	1			8
Тема 11. Розуміння і взаєморозуміння особистості	8	1	1			6
Тема 12. Особистість як суб'єкт суспільних відносин. Життєвий шлях особистості	6		1			5
Разом за семестр	105	8	6			91

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Особистість як об'єкт пізнання в соціології

Цілі, завдання та структура курсу «Соціологія особистості». Короткий зміст основних тем. Методичне та інформаційне забезпечення курсу, форми контролю. організація самостійної роботи студентів. Підстави теоретичного аналізу особистості в соціології. Три основні підходи доповнюючі один одного в пізнанні особистості як члена суспільства і носія культури: психологічний, соціологічний та соціально-антропологічний. вимоги до побудови соціальної теорії особистості. Проблематика і понятійний апарат курсу. Людина в системі соціально-гуманітарного знання. Системні визначення людини: людина, індивід, індивідуальність, особистість. Людина як об'єкт і предмет соціології. Особистість як соціологічна проблема. Соціальні функції категорії «особистість» і теорії її формування. Основні підходи до вивчення системних властивостей людини (субстанціальний, формальний, структурно-функціональний і реляційний). наукові підстави з соціального пізнання особистості. Трактатування особистості в філософії та науці. Трактатування особистості в психології. соціально-психологічний підхід до досліджень особистості. Соціологічний підхід.

Тема 2. Діяльність особистості.

Діяльність як спосіб буття людини. Характеристика основних елементів механізму діяльності особистості: потреби, мотив, цінність, інтерес, установка, мета. Квазіпотреби. Корпоративні нормативні системи, ієрархія норм і характер санкції у різних субкультурах. Соціальні норми як інструмент контролю – дозвільні, зобов'язальні та зворотні. Форми реалізації соціальних норм – використання, виконання, дотримання. Об'єктивна та суб'єктивна зумовленість

мотивів поведінки особистості. Теорія універсального змісту та структури цінностей (М.Рокіч, С.Шварц). Термінальні та інструментальні цінності. Рівні цінностей за А.Гешфеном (глобальні цінності та цінності повсякденного життя). Соціальний контроль як механізм соціальної регуляції поведінки і підтримання суспільного порядку. Ціннісне поле особистості (В.Мак Гвайр). Ціннісні орієнтації та соціальні установки. Позитивно і негативно цінніснонавантажені категорії. Феномени «над включення» і «над виключення» як чинники спотворення соціальної категоризації. Теорія соціальної атрибуції (Ф.Хайдер). Атрибутивні процеси і фундаментальна помилка атрибуції. Мотиваційні помилки атрибуції. Феномен «groupthink» і прийняття групових рішень (І.Джакіс). Диспозиція як продукт зіткнення потреб і ситуацій. Ієрархія потреб. Ієрархія ситуацій. Рівні диспозиційної структури: елементарні фіксовані установки, соціальні фіксовані установки, преферентна спрямованість на певну царину соціальної активності, система ціннісних орієнтацій. Моделі життєвих орієнтацій особистості. Соціальна поведінка в теорії соціального обміну. Характеристика цілераціональної людської поведінки. Орієнтири поведінки різних типів. Освоєння людиною діяльності. Види діяльності особистості. Основні елементи структури діяльності особистості: дія – поведінка – вчинок. Інтерпретація поняття «вчинок».

Тема 3. Система відносин особистості

Поняття «відносини особистості». Сутнісні характеристики відносин особистості. Концепція відносин особистості О.Ф.Лазурського і В.М.Мясіщева. Критерії виділення видів відносин особистості. Чинники виникнення й динаміки відносин особистості. Характеристика домінуючих відносин особистості. Типологія соціального простору і характер відносин. Особистість в системі економічних зв'язків. Особистість в системі політичних зв'язків. Соціальна дистанція у відносинах особистості. Особистість в системі освітніх зв'язків. Особистість в системі релігійних зв'язків. Теорія соціального поля. Динаміка конфліктних відносин. “Дилема в'язня” як метод діагностики

відносин. Застосування методики соціальних мереж при вивченні відносин особистості. Застосування соціометричного методу при вивченні відносин особистості. Характер відносин суспільства й особистості на рівні первинних груп. Визначення референтних груп. Референтні групи в перехідних типах суспільства. Теорія інтеграції індивіда в соціальну систему. Основні рівні інтеграції: інтеграція в соціально-економічні відносини, функціональна інтеграція, нормативна інтеграція, міжособистісна інтеграція. Образ середовища і просторова ідентичність. Проблема відчуження особистості.

Тема 4. Свідомість і самосвідомість особистості

Сутність свідомості. Компоненти свідомості (знання, переживання, воля, оцінка). Структура свідомості особистості. Свідомість: предметна і самосвідомість. Властивості самосвідомості, її рівні. Образ «Я» людини. Ідеальне і реальне «Я». Структурна модель самості. Психофізіологічна ідентичність, соціальна ідентичність, его-ідентичність. Багатовимірне «Я» Е.Гоффмана. Концепція “Я”-особистості К.Роджерса. “Офіційне Я”, «ситуаційне Я», «віртуальне Я в контекстах», «загальне людське Я», «Я-як-виконавець», «Я-як гравець», «дійсне Я», «динамічне Я», «фантастичне Я» (К. Роджерс). Формування Я-концепції особистості.. Самооцінка особистості Соціальний рівень самосвідомості. Гносеологічні рівні самосвідомості. Роль самопізнання, самооцінки, практичного ставлення до себе у формуванні особистості. Саморефлексія: самоспостереження, самоаналіз та само відображення в структурі об’єктивації власного «Я». Свідоме та підсвідоме в структурі внутрішнього «Я». Методологічні принципи дослідження образу «Я». Самосвідомість особистості як визначення власної ідентичності. Самосвідомість як цілісна динамічна установка щодо власного «Я». Самосвідомість особистості як відображення системи інтерналізованих ролей. Структурна модель самості і психофізіологічна ідентичність, соціальна ідентичність. Его-ідентичність.

Тема 5. Структура особистості

Поняття «структура особистості»: основні підходи до її аналізу та визначенню. Підходи до опису структури особистості в філософії, психології та соціології. особистість як людина, індивід і індивідуальність. Структура особистості з точки зору психологів. Біологічна спадковість як чинники розвитку особистості. фізичне оточення як чинники розвитку особистості. Вплив культури на розвиток особистості. Соціокультурний підхід до аналізу діяльності особистості. Класифікація потреб: ієрархія потреб за А. Маслоу, система потреб Е. Фромма. Поняття інтересу. Особисті, групові та державні інтереси. Цінності особистості та їх види. Ціннісні орієнтації як ієрархія цінностей. Поняття настанови та диспозиції. Вищі та нижчі диспозиції. Мотиви та їх види: домінуючі та фонові, реальні, демонстративні та захисні. Концепція диспозиційної регуляції поведінки особистості В.А. Ядова. Особистість як об'єкт і суб'єктів т соціальних відносин.

Тема 6. Мислення особистості

Системний підхід в дослідженні мислення. Спонукальні чинники виникнення мислення. Мислення як долаання перешкод. Мислення як свідомість, розв'язання завдань і рефлексія. Образ мислення в традиційній логіці, когнітивній психології, теорії Гештальту, асоціативній теорії. Динамічні характеристики мислення: швидкість процесу мислення, темп мислення, варіативність, гнучкість мислення, міра упорядкованості мислення. Циклічність процесу мислення. Тип мислення особистості. Аналіз оповідного і парадигматичного мислення. Когнітивні і мислительні стилі особистості. Дослідження еволюції мислення в антропо-, соціо- і онтогенезі. Концепція дитячого інтелекту і етапів його становлення. Моделі інтелекту. Стадії сенсомоторного інтелекту, доопераційного мислення, конкретизації і формування операцій. Дослідження чинників інтелекту Ч.Спірменом. Концепція інтелекту Айзенка. Вимірювання інтелекту за допомогою тесту IQ. Дослідження інтелекту Стренбергом. Організація процесу мислення. Групові

форми роботи, які стимулюють розвиток мислення. Техніка «брейнстормінгу». Порівняльно-культурологічні дослідження формування, функціонування і розвитку мислення.

Тема 7. Комунікація та мовлення особистості

Онтологічні, гносеологічні, психологічні, інформаційні, екзистенціальні, етичні та інтимно-особистісні аспекти людського спілкування. Феноменологія людського спілкування. Спілкування як органічна складова соціальної історії: горизонтальний та вертикальний виміри. Особистість у системі спілкування. Спілкування як інструмент конструювання й реконструкції об'єктивної соціальної реальності. Форми та зміст спілкування. Рівні спілкування особистості. Функції спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляційно-комунікативна і афективно-комунікативна. Інформаційні підходи до дослідження спілкування. Теоретичні моделі в рамках інтеракціоністського підходу. Основні тези реляційного підходу в тлумаченні спілкування. Не вербальні способи спілкування. Особливості не вербальної поведінки при спілкуванні. Функціонування механізмів захисту особистості при спілкуванні. Поняття «комунікативної компетентності». Методики діагностики і розвитку комунікативної компетентності. Дослідження комунікативних процесів в умовах сумісної діяльності. Культурні моделі спілкування. Соціальні ситуації спілкування і комунікації. Етно-національні аспекти спілкування. Соціальні проблеми спілкування поколінь. Чоловік та жінка в контексті проблем спілкування. «Бар'єри» комунікації. Нормативи цивілізованого спілкування. Розвиток ідей про природу мовлення і мови. Співвідношення мови і мислення. Аналітична установка в тлумаченні мови. Біхевіористський підхід. Знакова система мови – структуралізм. Мова як внутрішнє перероблення вербального матеріалу. «Генеративна граматика» Н.Хомського. Семантика тексту. Основні функції мови: комунікативна, пізнавальна, регулятивна, емоційно-експресивна, фатична (контактовстановлююча), метамовна, естетична, магічна. Психолінгвістичні

дослідження мови. «Метод семантичного диференціалу» Ч.Осгуда. Функціонування мови у суспільстві. Сучасні соціолінгвістичні дослідження мови.

Тема 8. Соціалізація і персоналізація особистості

Поняття соціалізації. Моделі соціалізації в теоретичній думці: когнітивна модель (Ж. Піаже), «Я-теорія» Дж. Міда, еволюційна модель соціалізації Е.Еріксона. Етапи соціалізації особистості: дитинство, юність, молодість, зрілий вік, старість. Соціалізація дорослих. Вплив природного середовища на соціалізацію особистості. Чинники соціалізації. Механізм соціалізації особистості. Адаптація. Створення образу «Я» людини. Специфіка ідентифікації у групі. Види ідентифікацій. Поняття інтеріоризації (стилі, образи, уявлення, цінності, норми). Присвоєння: правила і компетентність (статус, роль, особистість). Ініціація засобом певної групи. Соціальна інтеграція. Соціалізація особистості як процес інтеграції індивіда у суспільство. Фактори соціалізації: макро фактори (країна, суспільство, етнос тощо); мезо фактори (регіон, ЗМІ, субкультура тощо); мікро фактори (сім'я, школа, однолітки, сусіди тощо). Сім'я як один із основних чинників соціалізації. Вплив на соціалізацію дитини групи ровесників. Вплив особливостей етносу на соціалізацію особистості. Зв'язок між соціалізацією особистості і природним середовищем. Первинна соціалізація, її характер, основні риси. Специфіка вторинної соціалізації. Стадії соціалізації відповідно наступності етапів онтогенезу: дитинство і юність, молодість, зрілість, похилий вік. Стадії морального розвитку: до моральна, конвенціональна і суто моральна. Явище інфантилізму. Шість стадій морального розвитку Л.Кольберга. Ресоціалізація. «Невдала» соціалізація. Методика дослідження соціалізації особистості. Зародження, становлення і форми феномену персоналізації в культурі. Персоналізація дитини в системі «дитина – дорослий» і «дитина – дитина». Плани «его-персоналізації» дитини. Визначення персоналізації як передумови потреби індивіда бути вираженим в життєдіяльності інших людей. Психоз, як

історичний соціогенетичний вимір персоналізації особистості. Поле етнографії як соціогенетичний вимір персоналізації. Явище лімінальності в етнографії. Форми прояву лімінальності: перехід в іншу вікову категорію (супровідні форми – обряди життєвого циклу (народження, досягнення зрілості, взяття шлюбу, смерть) і зміна статусу особистості в соціальній спільності. Реконструкція соціогенетичних джерел персоналізації на шляху аналізу екстремальних ситуацій в житті особистості. Особливості і функції ситуацій життєвих переломів. «Знаки персоналізації», за допомогою яких індивід оволодіває своїм Я. Его- та альтер персоналізація.

Тема 9. Соціальна адаптація особистості

Поняття соціальної адаптації. Основні способи соціальної адаптації: асиміляція, акомодация, коадаптація, реадаптація, дезадаптація. Основні підходи до дослідження адаптації: функціоналістський, інтеракціоністський, еволюційний. Теорія адаптації Р.Мертон та форми індивідуального пристосування: конформність, інновація, ритуалізм, ретритизм, заколот. Види соціальних адаптацій особистості: економічна, трудова, освітньо-педагогічна, екологічна, політична

Тема 10. Рольова концепція особистості.

Поняття соціальної ролі (традиційне і в трактуванні І.С.Кона). Особистість як єдність соціальних ролей. Характеристики соціальної ролі по Парсонсу (емоційність, спосіб отримання, масштаб, формалізація, мотивація). Критика. Основні елементи ролі: цінності, майстерність, повноваження. Обґрунтування їх. Гомологічні структури соціальних процесів і явищ. Основні способи регуляції людської поведінки. Соціологічний аналіз структури особистості. Соціальна структура особистості в об'єктивному плані як система статусів і ролей. Статусно-рольова структура. рольова концепція особистості. Соціальний статус. Соціальні ролі та рольові позиції. Соціальна структура особистості в суб'єктивному плані як система диспозицій і рольових очікувань. Диспозиційна структура особистості. поняття особистісних диспозицій.

Тема 11. Розуміння і взаєморозуміння особистості.

Концепція розуміння в соціології (Дільтей, Зіммель, Вебер, Шюц, Гадамер). Концепція розуміння М.Вебера. Розгляд акту «розуміння» А.Шюцем. «Загальна теза про взаємність перспектив» А.Шюца. Тлумачення розуміння в герменевтичному досвіді Х.-Г.Гадамера. Вимоги соціологічного дослідження взаєморозуміння. Компоненти процесу взаєморозуміння. Зміст «розуміння особистості». Механізм розуміння особистості. Основні компоненти «розуміння особистості». Інтуїтивне і гностичне розуміння. Механізми і взаєморозуміння у спілкуванні і сумісній діяльності. Чинники процесу взаєморозуміння. Естетичні, інтелектуальні, соціальні та моральні бар'єри розуміння. Взаєморозуміння в різних соціальних ситуаціях (накладання смислів). Проблема розуміння при напрацюванні і проведенні соціологічного дослідження. Аналіз способів вивчення взаєморозуміння.

Тема 12. Особистість як суб'єкт суспільних відносин. Життєвий шлях особистості

Тип суспільства і соціальний тип характеру за Е.Фромом. Соціальний характер і соціальна ситуація. Типологія характерів У.Томаса і Ф.Знанецького. Соціальний характер і тип суспільства. Типологія Д.Рісмена. «Авторитарний тип» Д.Адорно. Типи особистості у суспільстві, що трансформується. Особистість, «розчинена» у суспільстві. Особистість «відчужена» від суспільства. Амбівалентна особистість: конформно-амбівалентний тип, нігілістично-амбівалентний тип, мозаїчно-амбівалентний тип. Маргінальна особистість. Зміна соціальних цінностей та феномен «культурного шоку». Концепція «подвійного структурування» соціальної реальності П.Бурд'є. Екстерналізація об'єктивних соціальних структур через особистісні практики. Габітус як система диспозицій сприйняття оцінок, дій. Роль габітусу, як посередника між суспільними відносинами й особистістю. Поняття життєвого шляху. Соціально-культурна зумовленість життєвого шляху. Спосіб життя і стиль життя. Смысл життя. Життєві кризи і стадії розвитку особистості.

Концепція стадійного розвитку К.Юнга. Життєвий цикл розвитку Е.Еріксона. Стратегія життя особистості. Життєві програми, цілі, плани. Формування поведінкових планів і програм на рівні соціальних установок і ціннісних орієнтацій. Взаємодія між різними елементами диспозиційної структури при формуванні планів і програм: функції прогнозування наслідків, мотивації діяльності, активація процесів реалізації, розбіжність між диспозиціями і реальною поведінкою. Парадокс Лап'єра – «аттитюди проти дій». Класифікація перешкод досягненням. Статичні перешкоди – обмеженість об'єктивних і суб'єктивних ресурсів. Активні перешкоди – мотиваційна боротьба, конкуренція диспозицій суб'єкта. Самовизначення і життєві вибори. Очікування, образ бажаного майбутнього, перспектива. Динаміка життєздійснення особистості

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Форми вивчення дисципліни: лекція, практичні заняття, індивідуальні завдання, самостійна робота, контрольні заходи.

У процесі вивчення дисципліни використовується кредитно-модульна технологія. Лекційне подання матеріалу проводиться з широким використанням проблемно-діяльнісного підходу, що сприяє глибокому засвоєнню знань і формуванню творчого професійного мислення у майбутніх фахівців.

На практичних заняттях, які носять проблемно-пошуковий і практично-творчий характер, студенти вирішують теоретичні і практичні завдання, розвивають мислення, поглиблюють і розширюють знання, висувають і відстоюють свою точку зору, пропонують та обґрунтовують шляхи їх вирішення.

Під час самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань студенти розв'язують складні проблеми і незрозумілі питання. Самостійна робота планується як форма організації навчального процесу, що має на меті надати допомогу у самостійному вивченні запропонованої літератури у пошуку відповідей на проблемні питання курсу, виконання практичних завдань курсу.

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, інструктаж; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – практична робота, вправи.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково пошуковий, дослідницький.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- Залік
- конспект із теми (модуля) за заданим планом або планом, який студент розробив самостійно (як виняток, для студентів денної форми навчання з невеликих за обсягом навчальних курсів та для студентів заочної форми навчання);
- реферат з теми (модуля) або вузької проблематики (як виняток, для студентів денної форми навчання з коротких навчальних курсів та для студентів заочної форми навчання);
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні розвідки, тощо.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усний контроль (усне індивідуальне та фронтальне опитування); письмовий контроль у вигляді контрольних робіт, тестування; захист індивідуальних робіт; презентація результатів виконаної індивідуальної /групової роботи студента.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне оцінювання та самостійна робота								Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	50	100
4	6	4	4	4	4	4	4		
T9	T10	T11	T12						
4	4	4	4						

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
практичні заняття, доповідь з презентацією	10	50
підсумковий модульний контроль	1	50
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.

Модульний контроль передбачає виконання 50 стандартизованих тестів. Загальна оцінка розраховується як сума оцінок: 1 бал за кожен правильну відповідь: 50-45 – відмінно; 44-37 – добре; 36-30 – задовільно; 29-1 – незадовільно; 0 – студент не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) – заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;

- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) – заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який: виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача.

Критеріями оцінювання презентації є її відповідність змісту доповіді студента за матеріалами дослідження та оригінальність візуального представлення.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Особистість як об'єкт пізнання в соціології	5	7
2.	Діяльність особистості.	5	7
3.	Система відносин особистості	5	7
4.	Свідомість і самосвідомість особистості	5	7
5.	Структура особистості	5	7
6.	Мислення особистості.	5	7
7.	Комунікація та мовлення особистості	5	7
8.	Соціалізація і персоналізація особистості	5	4
9.	Соціальна адаптація особистості.	5	4
10.	Рольова концепція особистості	5	4
11.	Розуміння і взаєморозуміння особистості	3	5
12.	Особистість як суб'єкт суспільних відносин. Життєвий шлях особистості	2	4
РАЗОМ		55	91

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Однією з форм індивідуальних завдань є навчальний та науковий реферат.

Вимоги до написання реферату:

Реферат – це письмовий твір, в якому повинна бути повністю розкрита тема на базі певної літератури. Основою написання реферату є ретельне вивчення літературних джерел з даної тематики. Автор повинен досконало знати зміст реферату. Реферат повинен складатися з певних частин.

- 1) План;
- 2) Вступ;
- 3) Основна частина;
- 4) Висновки;
- 5) Використана література (не менше 3-4 джерел).

Обов'язковий захист реферату чи під час семінарського заняття, чи на індивідуальному відпрацюванні з викладачем.

Обсяг реферату 10-15 сторінок.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ РЕФЕРАТІВ

1. Людина в системі соціально-гуманітарного знання.
2. Людина, особистість, індивід, індивідуальність в контексті загального, особливого і одиничного.
3. Специфіка вивчення людини в філософії, семіотики, психології, соціології.
4. Підходи до вивчення людини з боку антропології, психології, соціології, семіотики.
5. Марксистська концепція особистості.
6. Особливість поглядів К. Маркса на особистість
7. Символічний людина і символічна особистість як витoki формування соціальної істоти і соціальної особистості.

8. Розвиток поглядів на особистість в радянській філософській та соціологічній літературі. Соціально-психологічний підхід до досліджень особистості.
9. Соціологічний підхід до досліджень особистості.
10. Соціальне сприйняття, пізнання, поведінку і прощення. Особистість як соціологічна проблема.
11. Соціальні функції категорії особистість і теорії її формування.
12. Особистість у сучасному світі: проблеми та перспективи
13. Особистість і сім'я.
14. Особистість і трудовий колектив.
15. Самореалізація особистості.
16. Особистість та стать.
17. Чоловік та жінка як особистості.
18. Ідентифікація особистості у групі.
19. Зв'язок між соціалізацією особистості та природою..
20. Праця як спосіб буття людини.
21. «Сродна праця» в житті особистості.
22. Базові потреби особистості.
23. Квазіпотреби. особистості.
24. Цінності особистості і суспільства.
25. Основні елементи діяльності особистості: дія – поведінка - вчинок.
26. Характеристика домінуючих відносин особистості.
27. Топологія соціального простору і характер відносин.
28. Особистість в системі економічних зв'язків.
29. Особистість в системі політичних зв'язків.
30. Особистість в системі освіти.
31. Особистість в системі релігійних зв'язків.
32. Конфлікти та їх подолання.

- 33.Застосування методики соціальних мереж при вивченні відносин особистості.
- 34.Застосування соціометричного методу при вивченні відносин особистості.
- 35.Визначення референтних груп.
- 36.Проблема відчуження особистості.
- 37.Самотність в житті особистості.
- 38.Самотність та усамітнення.
- 39.Сутність свідомості.
- 40.Образ “Я” людини.
41. Ідеальне і реальне “Я”.
- 42.Самоцінка особистості.
- 43.Соціальний рівень самосвідомості.
- 44.Роль самопізнання, самооцінки, практичного ставлення до себе у формуванні особистості.
- 45.Саморефлексія: самоспостереження, самоаналіз та самовідображення в структурі об’єктивації власного “Я”.
- 46.Свідоме та підсвідоме в структурі внутрішнього “Я”.
- 47.Вимір Я-концепції особистості.
- 48.Значення креативного мислення в світі особистості.
- 49.Інтуїція як вид творчого мислення.
- 50.Етапи пізнавального розвитку особистості.
- 51.Моделі інтелекту.
- 52.Стилі мислення.
- 53.Функції мови.
- 54.Види мовлення.
- 55.Концепції спілкування і комунікації.
- 56.Культурні стандарти спілкування.
- 57.Соціальні ситуації спілкування. “Бар’єри” комунікації.
- 58.Соціологічні і психологічні методи дослідження спілкування.

- 59. Життєвий шлях особистості.
- 60. Форма життя і зміст життя.
- 61. Спосіб життя особистості.
- 62. Особливості активності особистості. Життєві стратегії особистості.
- 63. Типологія особистості і стратегія життя.
- 64. Тип суспільства і соціальний тип характеру за Е.Фромом.
- 65. Творчість в житті особистості.
- 66. Особистість майбутнього.

Оцінювання реферату здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела.

2. Другою формою оцінювання індивідуальної роботи студента є анотування наукового тексту

Анотація наукового тексту – це скорочений виклад змісту первинного документа з основними фактичними відомостями і висновками. Вона має повну змістову й частково формальну залежність від первинного документа. Анотацію наукового тексту розглядають як інтегральну модель документа, семантичні особливості якого подаються в максимально ущільненому вигляді без інтерпретації чи критичних зауважень. Анотація наукового тексту подає основні відомості й висновки, потрібні для початкового ознайомлення з документом.

Обсяг анотації для заміток і коротких повідомлень – 500 друкованих знаків, для більшості статей – 1000, для документів великого обсягу – 2500 друкованих знаків. Рекомендований середній обсяг анотації наукового тексту – 850 знаків (приблизно 0,5 сторінки формату А-4 через 1,5 інтервали).

Зразки анотацій наукових текстів

Горбань О. Управління взаємодією навчальних закладів різного рівня у навчально-виховному комплексі / О. Горбань, В. Огаренко, О. Тягушева // Освіта і управління. – 2008. – № 2–3. – С. 64–69.

Розглянуто реалізацію механізмів управління безперервним навчанням особистості у конкретному вищому навчальному закладі приватної форми власності в межах широкого Навчально-наукового комплексу, до складу якого входять навчальні та наукові заклади різного рівня і різної форми власності. Окреслено основні завдання Комплексу, заснованого Класичним приватним університетом (Гуманітарним університетом «ЗІДМУ»), до складу якого входять 10 ВНЗ III–IV р.а. та 18 ВНЗ I–II р.а., 122 ЗНЗ, 4 ПТНЗ, 3 наукові заклади. Охарактеризовано важелі якісної підготовки фахівців усіх рівнів, а саме: забезпечення закладу висококваліфікованим науково-педагогічним персоналом; розширення спектра спеціальностей, за якими ведеться підготовка спеціалістів; надання пільг в оплаті за навчання випускникам закладів освіти – членів Науково-освітнього комплексу; демократична, раціональна і ефективна система управління Комплексом. Розкрито форми взаємодії учасників Комплексу, роль науково-методичної ради Комплексу, на засіданнях якої обговорюються певні питання з організації і забезпечення навчальної роботи у класах Гуманітарного університету та професійно-орієнтаційної роботи. Як яскравий приклад успішної діяльності Комплексу подано дані про динаміку зростання чисельності учасників Комплексу і кількості вступників на першій і старшій курси університету з навчальних закладів – учасників Комплексу в 1999–2007 рр., а також дані про навчання співробітників закладів – учасників Комплексу – в магістратурі та аспірантурі університету.

Бех І. Д. Психомаяки у виховному процесі / І. Бех // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 3–4. – С. 53–70.

Зазначено, що виховний процес має бути відкритим до гуманістичних ідей суміжних із педагогікою наукових сфер. Розкрито розвивальні можливості психомаяків як наукових орієнтирів доцільної організації виховного процесу. Акцентовано увагу на: ефект ціннісної цілісності у вихованні особистості; статусні відмінності вихованців як мотивів опору особистісному вдосконаленню; почуття власної зверхності як спонука до образи іншого; піклування дорослих про вихованця – два розвивальні наслідки; моральна мужність в особистісному становленні вихованця; особистісні надбання вихованця як критерій його суспільної затребуваності; тотальна згода у спілкуванні вихованців як перешкода їхньому особистісному розвитку; позиція Я-сильний, Я-слабкий у поведінці вихованця; ціннісні орієнтації вихованців у діяльності педагога; емоційно-поведінкове відхилення вихованця – показники орієнтування; плідотворна рефлексія вихованця в намаганнях педагога; емоційно-енергетичне переймання у виховному процесі; розпач у корекційно-запобіжному заломленні; обіцянка й відмова як виховні прийоми.

Критеріями оцінювання анотацій наукових статей є вміння студента стисло визначати ключові позиції, які викладені автором у статті.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

На практичних заняттях, які носять проблемно-пошуковий і практично-творчий характер, студенти вирішують теоретичні і практичні завдання, розвивають мислення, поглиблюють і розширюють знання, висувають і відстоюють свою точку зору, пропонують та обґрунтовують шляхи їх вирішення.

Практичні заняття включають різні види робіт: перевірка голосорію за кожною із запропонованих тем, групові дискусії 1, 3, 5 та 8 теми, моно доповіді теми 2 та 6, обговорення у групах теми 4 та 9, аналіз кейсів, взятих із ЗМІ, відео сюжетів сучасних подій теми 6 та 9.

№ з/п	Найменування тем та питань кожного заняття	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Система відносин особистості 1. Особистість в системі економічних зв'язків. 2. Особистість в системі політичних зв'язків. 3. Соціальна дистанція у відносинах особистості. 4. Особистість в системі освітніх зв'язків. 5. Особистість в системі релігійних зв'язків. 6. Теорія соціального поля. 7. Динаміка конфліктних відносин. 8. “Дилема в'язня” як метод діагностики відносин. 9. Характер відносин суспільства й особистості на рівні первинних груп. 10. Теорія інтеграції індивіда в соціальну систему.	2	
2	Свідомість і самосвідомість особистості	2	

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Образ «Я» людини. Ідеальне і реальне «Я». 2. Структурна модель самості. 3. Психофізіологічна ідентичність, соціальна ідентичність, его-ідентичність. 4. Багатовимірне «Я» Е.Гоффмана. 5. Концепція “Я”-особистості К.Роджерса. 6. “Офіційне Я“, «ситуаційне Я», «віртуальне Я в контекстах», «загальне людське Я», «Я-як-виконавець», «Я-як гравець», «дійсне Я», «динамічне Я», «фантастичне Я» (К. Роджерс). 7. Формування Я-концепції особистості.. 8. Роль самопізнання, самооцінки, практичного ставлення до себе у формуванні особистості. 9. Саморефлексія: самоспостереження, самоаналіз та само відображення в структурі об’єктивації власного «Я». 10. Методологічні принципи дослідження образу «Я». 		
3	<p>Структура особистості:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вплив культури на розвиток особистості. Соціокультурний підхід до аналізу діяльності особистості. 2. Класифікація потреб: ієрархія потреб за А. Маслоу, система потреб Е. Фромма. 3. Поняття інтересу. Особисті, групові та державні інтереси. 4. Цінності особистості та їх види. 5. Ціннісні орієнтації як ієрархія цінностей. 	2	

	<p>6. Поняття настанови та диспозиції. Вищі та нижчі диспозиції.</p> <p>7. Мотиви та їх види: домінуючі та фонові, реальні, демонстративні та захисні.</p> <p>8. Концепція диспозиційний регуляції поведінки особистості В.А. Ядова.</p> <p>9. Особистість як об'єкт і суб'єктів та соціальних відносин</p>		
4	<p>Мислення особистості:</p> <p>1. Концепція дитячого інтелекту і етапів його становлення.</p> <p>2. Моделі інтелекту. Стадії сенсомоторного інтелекту, доопераційного мислення, конкретизації і формування операцій.</p> <p>3. Дослідження чинників інтелекту Ч.Спірменом.</p> <p>4. Концепція інтелекту Айзенка.</p> <p>5. Вимірювання інтелекту за допомогою тесту IQ.</p> <p>6. Дослідження інтелекту Стренбергом.</p> <p>7. Організація процесу мислення.</p> <p>8. Групові форми роботи, які стимулюють розвиток мислення.</p> <p>9. Техніка «брейнстормінгу».</p> <p>10. Порівняльно-культурологічні дослідження формування, функціонування і розвитку мислення.</p>	2	
5	<p>Комунікація та мовлення особистості:</p> <p>1. Поняття «комунікативної компетентності».</p>	2	

	<p>2. Методики діагностики і розвитку комунікативної компетентності.</p> <p>3. Соціальні проблеми спілкування поколінь. Чоловік та жінка в контексті проблем спілкування.</p> <p>4. «Бар'єри» комунікації.</p> <p>5. Нормативи цивілізованого спілкування.</p> <p>6. Розвиток ідей про природу мовлення і мови.</p> <p>7. Співвідношення мови і мислення. Аналітична установка в тлумаченні мови.</p> <p>8. Біхевіористський підхід. Знакова система мови – структуралізм.</p> <p>9. Основні функції мови: комунікативна, пізнавальна, регулятивна, емоційно-експресивна, фатична (контактовстановлююча), метамовна, естетична, магічна.</p> <p>10. Психолінгвістичні дослідження мови. «Метод семантичного диференціалу» Ч.Осгуда.</p> <p>11. Функціонування мови у суспільстві. Сучасні соціолінгвістичні дослідження мови.</p>		
6	<p>Соціалізація і персоналізація особистості</p> <p>1. Ресоціалізація. «Невдала» соціалізація.</p> <p>2. Методика дослідження соціалізації особистості.</p> <p>3. Зародження, становлення і форми феномену персоналізації в культурі.</p>	2	2

	<ol style="list-style-type: none"> 4. Персоналізація дитини в системі «дитина – дорослий» і «дитина – дитина». Плани «его-персоналізації» дитини. 5. Визначення персоналізації як передумови потреби індивіда бути вираженим в життєдіяльності інших людей. 6. Психоз, як історичний соціогенетичний вимір персоналізації особистості. 7. Поле етнографії як соціогенетичний вимір персоналізації. 8. Явище лімінальності в етнографії. 9. Форми прояву лімінальності: перехід в іншу вікову категорію (супровідні форми – обряди життєвого циклу (народження, досягнення зрілості, взяття шлюбу, смерть) і зміна статусу особистості в соціальній спільності. 10. Реконструкція соціогенетичних джерел персоналізації на шляху аналізу екстремальних ситуацій в житті особистості. 11. Особливості і функції ситуацій життєвих переломів. 12. «Знаки персоналізації», за допомогою яких індивід оволодіває своїм Я. Его- та альтер персоналізація. 		
7	<p>Рольова концепція особистості:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття соціальної ролі (традиційне і в трактуванні І.С.Кона). 2. Особистість як єдність соціальних ролей. 	2	2

	<p>3. Характеристики соціальної ролі по Парсонсу (емоційність, спосіб отримання, масштаб, формалізація, мотивація).</p> <p>4. Критика. Основні елементи ролі: цінності, майстерність, повноваження. Обґрунтування їх.</p> <p>5. Гомологічні структури соціальних процесів і явищ.</p> <p>6. Основні способи регуляції людської поведінки.</p>		
8	<p>Розуміння і взаєморозуміння особистості:</p> <p>1. Вимоги соціологічного дослідження взаєморозуміння. Компоненти процесу взаєморозуміння.</p> <p>2. Зміст «розуміння особистості». Механізм розуміння особистості.</p> <p>3. Основні компоненти «розуміння особистості».</p> <p>4. Інтуїтивне і гностичне розуміння.</p> <p>5. Механізми і взаєморозуміння у спілкуванні і сумісній діяльності.</p> <p>6. Чинники процесу взаєморозуміння.</p> <p>7. Естетичні, інтелектуальні, соціальні та моральні бар'єри розуміння.</p> <p>8. Взаєморозуміння в різних соціальних ситуаціях (накладання смислів).</p> <p>9. Проблема розуміння при напрацюванні і проведенні соціологічного дослідження. Аналіз способів вивчення взаєморозуміння.</p>	2	

9	<p>Особистість як суб'єкт суспільних відносин.</p> <p>Життєвий шлях особистості:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Типи особистості у суспільстві, що трансформується. 2. Особистість, «розчинена» у суспільстві. 3. Особистість «відчужена» від суспільства. 4. Амбівалентна особистість: конформно-амбівалентний тип, нігілістично-амбівалентний тип, мозаїчно-амбівалентний тип. 5. Маргінальна особистість. Зміна соціальних цінностей та феномен «культурного шоку». 6. Екстерналізація об'єктивних соціальних структур через особистісні практики. 7. Габітус як система диспозицій сприйняття оцінок, дій. 8. Роль габітусу, як посередника між суспільними відносинами й особистістю. 9. Поняття життєвого шляху. 10. Соціально-культурна зумовленість життєвого шляху. 11. Спосіб життя і стиль життя. Смысл життя. 12. Життєві кризи і стадії розвитку особистості. 	2	2
10	Модульні контрольні роботи	2	
	РАЗОМ	20	6

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

1. Дайте визначення поняття особистості

- a) біологічний організм, носій загальних спадкових якостей біологічного виду – людина;
- b) біосоціальна істота, якій притаманні членороздільна мова, свідомість, вищі психічні функції і яка здатна створювати знаряддя праці та використовувати їх в процесі суспільної праці;
- c) соціально-психологічна сутність людини, яка формується в результаті засвоєння індивідом суспільних форм свідомості і поведінки, суспільно-історичного досвіду людства.

2. Що не характеризує особистість, як об'єкт соціальних відносин?

- a) соціалізація;
- b) рольова ідентифікація;
- c) самоусвідомлення;
- d) соціальний статус.

3. Що таке соціальна ідентифікація?

- a) усвідомлення особистості своєї належності;
- b) процес виникнення особистості;
- c) сприйняття суспільно-заданих функцій і групових вимог як таких що відповідають інтересам і потребам суб'єкта.

4. Через які поняття особистість розглядається соціальною теорією через систему?

- a) самоусвідомлення;
- b) моральність;
- c) культура;
- d) нормативна свідомість і система ціннісних орієнтацій.

5. Суть нормативного підходу?

а) допомагає виявити ті, якості яким людина наділена як реальний суб'єкт життєдіяльності;

б) особистість характеризується некритичним прийняттям будь-яких соціально-політичних альтернатив;

с) допомагає віднайти ті найсуттєвіші ознаки, яким особистість має відповідати в ідеалі.

6. Суть функціонального підходу?

а) допомагає виявити ті, якості яким людина наділена як реальний суб'єкт життєдіяльності;

б) особистість характеризується некритичним прийняттям будь-яких соціально-політичних альтернатив;

с) допомагає віднайти ті найсуттєвіші ознаки, яким особистість має відповідати в ідеалі.

7. Назвіть нормативні елементи особистості?

а) світогляд;

б) релігія;

с) висока мораль;

д) дух багатства;

е) економічна свобода.

8. Назвіть елементи особистості за функціонального підходу?

а) спрямованість особистості;

б) ідеали;

с) світогляд;

д) соціальна роль

9. Назвіть типи суспільства, які виділив український соціолог Є. Головаха?

а) особистість «відчужена» від суспільства;

б) особистість перехідного типу;

с) творча людина;

д) представник «богеми»;

е) особистість розчинена у суспільстві.

10. Основні завдання особистості і суспільства для досягнення гармонії між ними:

- а) формування громадської діяльності;
- б) формування відповідальності за свої вчинки;
- с) сформувані моральний і психологічний захист кожного;
- д) подолання будь-яких залишків несвобод.

11. За системою людина є:

- а) біологічною істотою
- б) соціальною істотою
- с) індивідуальною істотою
- д) біопсихосоціальною істотою

12. Які ознаки системи має людина?

- а) є цілісна
- б) мотивація для прийняття власних рішень
- с) є індивідом
- д) вміння навіювати свою думку іншим
- е) охоплює 2 підсистеми

13. Які підсистеми охоплює система «людина»?

- а) гомеостатичну
- б) гомостатичну
- с) діагностичну
- д) гетеростатичну
- е) функціональну
- ф) ціннісну

14. Яка підсистема визначає сутність особистості?

- а) гомеостатична
- б) ціннісна
- с) гомостатична

d) гетеростатична

15. Яка підсистема складається з біологічних органів генетичної природи?

a) ціннісна

b) біологічна

c) гетеростатична

d) гомостатична

e) гомеостатична

16. Яку природу має діяльність людини?

a) соціальну

b) психосоціальну

c) психологічну

d) фізіологічну

e) індивідуальну

17. Що є спільним для будь-якого суб'єкта, організацій, індивіда?(найістотніші характеристики)

a) наявність мети-потреби

b) нормативні умови

c) задоволення своїх основних потреб

d) домінування над іншими

e) можливість проявити себе

f) дотримання правил і стереотипів

18. Які проблеми трапляються у науковій літературі в процесі пізнання окремої властивості?

a) неправильне формулювання термінів

b) помилкове визначення термінів

c) багатозначність термінів

d) абсолютне нерозуміння того чи іншого терміну

19. Які параметри достатньо повно описують особистість?

a) потреби

- b) соціальні настанови
- c) жага до домінування
- d) мотивація
- e) мотиви
- f) комунікабельність

20. Що є головним для людини як системи?

- a) йти проти затверджених суспільством стереотипів
- b) мотивування інших до чогось
- c) задоволення своїх основних потреб
- d) дотримання власних цінностей
- e) отримання яскравих емоцій.

21. Особистість це-...

- a) індивід наділений індивідуальними психологічними властивостями психіки
- b) самодостатня соціальна система
- c) окремий організм, який існує самотійно
- d) індивід наділений індивідуальними, неповторними рисами, який виконує певну функцію в суспільстві

22. Хто не відноситься до особистостей?

- a) психічно хворі
- b) підлітки
- c) політичні діячі
- d) немовлята
- e) діти з неблагополучних сімей

23. Емпірично обгрунтовану соціологічну типологію започаткували:

- a) З.Фрейд, А.Адлер
- b) К.Юнг, К.Хорні
- c) В.Томас, Ф. Знанецький
- d) О.Конт, М.Вебер

24. Які соціальні типи особистості виділено ?

- a) ідеальний
- b) ціннісний
- c) багатофункціональний
- d) модальний
- e) амбівалентний
- f) базисний

25. Амбівалентність – це...

- a) взаємоузгоджена одноманітність
- b) двоїсте, суперечливе ставлення до суспільства
- c) потребування співчуття і підтримки
- d) спосіб або метод організації життя

26. Яка концепція є важливою методологічною засадою аналізу особистості?

- a) базисна
- b) методологічна
- c) педагогічна
- d) ідеалістична

27. Які є типи особистості за ціннісними орієнтаціями?

- a) унікачі
- b) забирачі
- c) ідеалісти
- d) традиціоналісти
- e) домінанти
- f) реалісти

28. Які типи особистості за політичною орієнтацією?

- a) амбівалентність
- b) патріоти
- c) плюралізм

d) аполітичність

29.Базисна структура особистості передається...

a) інтуїтивно

b) спадково

c) за допомогою культури

d) через спілкування

30. Ідеальний тип особистості являє собою:

a) тип особистості, який найкращим чином відповідає розвитку суспільства

b) тип особистості, якому характерне не критичне прийняття не критичних альтернатив

c) тип особистості, який прагне привернути до себе увагу

d) тип особистості, який не прив'язується до конкретних умов.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Підстави теоретичного аналізу особистості в соціології.
2. Три основні підходи доповнюючі один одного в пізнанні особистості як члена суспільства і носія культури: психологічний, соціологічний та соціально-антропологічний.
3. Вимоги до побудови соціальної теорії особистості.
4. Людина в системі соціально-гуманітарного знання.
5. Системні визначення людини: людина, індивід, індивідуальність, особистість.
6. Людина як об'єкт і предмет соціології.
7. Особистість як соціологічна проблема.
8. Соціальні функції категорії «особистість» і теорії її формування.
9. Основні підходи до вивчення системних властивостей людини (субстанціальний, формальний, структурно- функціональний і реляційний).
10. Наукові підстави з соціального пізнання особистості.
11. Трактатування особистості в філософії та науці.
12. Трактатування особистості в психології. соціально-психологічний підхід до досліджень особистості.
13. Соціологічний підхід трактування особистості.
14. Діяльність як спосіб буття людини.
15. Характеристика основних елементів механізму діяльності особистості: потреби, мотив, цінність, інтерес, установка, мета. Квазіпотреби.
16. Корпоративні нормативні системи, ієрархія норм і характер санкції у різних субкультурах.
17. Соціальні норми як інструмент контролю – дозвільні, зобов'язальні та зворотні.
18. Форми реалізації соціальних норм – використання, виконання, дотримання.

19. Об'єктивна та суб'єктивна зумовленість мотивів поведінки особистості.
Теорія універсального змісту та структури цінностей (М.Рокіч, С.Шварц).
20. Термінальні та інструментальні цінності.
21. Рівні цінностей за А.Гешфеном (глобальні цінності та цінності повсякденного життя).
22. Соціальний контроль як механізм соціальної регуляції поведінки і підтримання суспільного порядку.
23. Ціннісне поле особистості (В.Мак Гвайр).
24. Ціннісні орієнтації та соціальні установки.
25. Позитивно і негативно цінніснонавантажені категорії.
26. Феномени «над включення» і «над виключення» як чинники спотворення соціальної категоризації.
27. Теорія соціальної атрибуції (Ф.Хайдер).
28. Атрибутивні процеси і фундаментальна помилка атрибуції.
29. Мотиваційні помилки атрибуції.
30. Феномен «groupthink» і прийняття групових рішень (І.Джакіс).
31. Диспозиція як продукт зіткнення потреб і ситуацій.
32. Ієрархія потреб. Ієрархія ситуацій.
33. Рівні диспозиційної структури: елементарні фіксовані установки, соціальні фіксовані установки, преферентна спрямованість на певну царину соціальної активності, система ціннісних орієнтацій.
34. Моделі життєвих орієнтацій особистості.
35. Соціальна поведінка в теорії соціального обміну.
36. Характеристика цілераціональної людської поведінки.
37. Орієнтири поведінки різних типів.
38. Освоєння людиною діяльності. Види діяльності особистості.
39. Основні елементи структури діяльності особистості: дія – поведінка – вчинок. Інтерпретація поняття «вчинок».

40. Поняття «відносини особистості». Сутнісні характеристики відносин особистості.
41. Концепція відносин особистості О.Ф.Лазурського і В.М.Мясіщева.
42. Критерії виділення видів відносин особистості.
43. Чинники виникнення й динаміки відносин особистості.
44. Характеристика домінуючих відносин особистості.
45. Типологія соціального простору і характер відносин.
46. Особистість в системі економічних зв'язків.
47. Особистість в системі політичних зв'язків.
48. Соціальна дистанція у відносинах особистості.
49. Особистість в системі освітніх зв'язків.
50. Особистість в системі релігійних зв'язків.
51. Теорія соціального поля.
52. Динаміка конфліктних відносин.
53. “Дилема в'язня” як метод діагностики відносин.
54. Застосування методики соціальних мереж при вивченні відносин особистості.
55. Застосування соціометричного методу при вивченні відносин особистості.
56. Характер відносин суспільства й особистості на рівні первинних груп.
57. Визначення референтних груп. Референтні групи в перехідних типах суспільства.
58. Теорія інтеграції індивіда в соціальну систему.
59. Основні рівні інтеграції: інтеграція в соціально-економічні відносини, функціональна інтеграція, нормативна інтеграція, міжособистісна інтеграція.
60. Образ середовища і просторова ідентичність.
61. Проблема відчуження особистості.

62. Сутність свідомості. Компоненти свідомості (знання, переживання, воля, оцінка).
63. Структура свідомості особистості.
64. Свідомість: предметна і самосвідомість.
65. Властивості самосвідомості, її рівні.
66. Образ «Я» людини. Ідеальне і реальне «Я».
67. Структурна модель самості.
68. Психофізіологічна ідентичність, соціальна ідентичність, его-ідентичність.
69. Багатовимірне «Я» Е.Гоффмана.
70. Концепція «Я»-особистості К.Роджерса.
71. «Офіційне Я», «ситуаційне Я», «віртуальне Я в контекстах», «загальне людське Я», «Я-як-виконавець», «Я-як гравець», «дійсне Я», «динамічне Я», «фантастичне Я» (К. Роджерс).
72. Формування Я-концепції особистості..
73. Самооцінка особистості
74. Соціальний рівень самосвідомості.
75. Гносеологічні рівні самосвідомості.
76. Роль самопізнання, самооцінки, практичного ставлення до себе у формуванні особистості.
77. Саморефлексія: самоспостереження, самоаналіз та само відображення в структурі об'єктивації власного «Я».
78. Свідоме та підсвідоме в структурі внутрішнього «Я».
79. Методологічні принципи дослідження образу «Я».
80. Самосвідомість особистості як визначення власної ідентичності.
81. Самосвідомість як цілісна динамічна установка щодо власного «Я».
82. Самосвідомість особистості як відображення системи інтерналізованих ролей.

83. Структурна модель самості і психофізіологічна ідентичність, соціальна ідентичність. Его-ідентичність.
84. Поняття «структура особистості»: основні підходи до її аналізу та визначенню.
85. Підходи до опису структури особистості в філософії, психології та соціології. особистість як людина, індивід і індивідуальність.
86. Структура особистості з точки зору психологів.
87. Біологічна спадковість як чинники розвитку особистості. фізичне оточення як чинники розвитку особистості.
88. Вплив культури на розвиток особистості. Соціокультурний підхід до аналізу діяльності особистості.
89. Класифікація потреб: ієрархія потреб за А. Маслоу, система потреб Е. Фромма.
90. Поняття інтересу. Особисті, групові та державні інтереси.
91. Цінності особистості та їх види.
92. Ціннісні орієнтації як ієрархія цінностей.
93. Поняття настанови та диспозиції. Вищі та нижчі диспозиції.
94. Мотиви та їх види: домінуючі та фонові, реальні, демонстративні та захисні.
95. Концепція диспозиційний регуляції поведінки особистості В.А. Ядова.
96. Особистість як об'єкт і суб'єктів та соціальних відносин.
97. Системний підхід в дослідженні мислення.
98. Спонукальні чинники виникнення мислення.
99. Мислення як долавання перешкод.
100. Мислення як свідомість, розв'язання завдань і рефлексія.
101. Образ мислення в традиційній логіці, когнітивній психології, теорії Гештальту, асоціативній теорії.

102. Динамічні характеристики мислення: швидкість процесу мислення, темп мислення, варіативність, гнучкість мислення, міра упорядкованості мислення.
103. Циклічність процесу мислення. Тип мислення особистості.
104. Аналіз оповідного і парадигматичного мислення.
105. Когнітивні і мислительні стилі особистості.
106. Дослідження еволюції мислення в антропо-, соціо- і онтогенезі.
107. Концепція дитячого інтелекту і етапів його становлення.
108. Моделі інтелекту. Стадії сенсомоторного інтелекту, доопераційного мислення, конкретизації і формування операцій.
109. Дослідження чинників інтелекту Ч.Спірменом.
110. Концепція інтелекту Айзенка.
111. Вимірювання інтелекту за допомогою тесту IQ.
112. Дослідження інтелекту Стренбергом.
113. Організація процесу мислення.
114. Групові форми роботи, які стимулюють розвиток мислення.
115. Техніка «брейнстормінгу».
116. Порівняльно-культурологічні дослідження формування, функціонування і розвитку мислення.
117. Онтологічні, гносеологічні, психологічні, інформаційні, екзистенціальні, етичні та інтимно-особистісні аспекти людського спілкування.
118. Феноменологія людського спілкування.
119. Спілкування як органічна складова соціальної історії: горизонтальний та вертикальний виміри.
120. Особистість у системі спілкування.
121. Спілкування як інструмент конструювання й реконструкції об'єктивної соціальної реальності.
122. Форми та зміст спілкування. Рівні спілкування особистості.

123. Функції спілкування: інформаційно-комунікативна, регуляційно-комунікативна і афективно-комунікативна.
124. Інформаційні підходи до дослідження спілкування.
125. Теоретичні моделі в рамках інтеракціоністського підходу.
126. Основні тези реляційного підходу в тлумаченні спілкування.
127. Не вербальні способи спілкування. Особливості не вербальної поведінки при спілкуванні.
128. Функціонування механізмів захисту особистості при спілкуванні.
129. Поняття «комунікативної компетентності».
130. Методики діагностики і розвитку комунікативної компетентності.
131. Дослідження комунікативних процесів в умовах сумісної діяльності.
132. Культурні моделі спілкування.
133. Соціальні ситуації спілкування і комунікації.
134. Етно-національні аспекти спілкування.
135. Соціальні проблеми спілкування поколінь. Чоловік та жінка в контексті проблем спілкування.
136. «Бар'єри» комунікації.
137. Нормативи цивілізованого спілкування.
138. Розвиток ідей про природу мовлення і мови.
139. Співвідношення мови і мислення. Аналітична установка в тлумаченні мови.
140. Біхевіористський підхід. Знакова система мови – структуралізм.
141. Мова як внутрішнє перероблення вербального матеріалу.
142. «Генеративна граматики» Н.Хомського.
143. Семантика тексту.
144. Основні функції мови: комунікативна, пізнавальна, регулятивна, емоційно-експресивна, фатична (контактовстановлююча), метамовна, естетична, магічна.

145. Психолінгвістичні дослідження мови. «Метод семантичного диференціалу» Ч.Осгуда.
146. Функціонування мови у суспільстві. Сучасні соціолінгвістичні дослідження мови.
147. Поняття соціалізації.
148. Моделі соціалізації в теоретичній думці: когнітивна модель (Ж. Піаже), «Я-теорія» Дж. Міда, еволюційна модель соціалізації Е.Еріксона.
149. Етапи соціалізації особистості: дитинство, юність, молодість, зрілий вік, старість.
150. Соціалізація дорослих. Вплив природного середовища на соціалізацію особистості.
151. Чинники соціалізації. Механізм соціалізації особистості.
152. Адаптація. Створення образу «Я» людини.
153. Специфіка ідентифікації у групі. Види ідентифікацій.
154. Поняття інтеріоризації (стилі, образи, уявлення, цінності, норми).
155. Присвоєння: правила і компетентність (статус, роль, особистість).
156. Ініціація засобом певної групи.
157. Соціальна інтеграція. Соціалізація особистості як процес інтеграції індивіда у суспільство.
158. Фактори соціалізації: макро фактори (країна, суспільство, етнос тощо); мезо фактори (регіон, ЗМІ, субкультура тощо); мікро фактори (сім'я, школа, однолітки, сусіди тощо).
159. Сім'я як один із основних чинників соціалізації.
160. Вплив на соціалізацію дитини групи ровесників.
161. Вплив особливостей етносу на соціалізацію особистості.
162. Зв'язок між соціалізацією особистості і природним середовищем.
163. Первинна соціалізація, її характер, основні риси. Специфіка вторинної соціалізації.

164. Стадії соціалізації відповідно наступності етапів онтогенезу: дитинство і юність, молодість, зрілість, похилий вік.
165. Стадії морального розвитку: до моральна, конвенціональна і суто моральна. Явище інфантилізму.
166. Шість стадій морального розвитку Л.Кольберга.
167. Ресоціалізація. «Невдала» соціалізація.
168. Методика дослідження соціалізації особистості.
169. Зародження, становлення і форми феномену персоналізації в культурі.
170. Персоналізація дитини в системі «дитина – дорослий» і «дитина – дитина». Плани «его-персоналізації» дитини.
171. Визначення персоналізації як передумови потреби індивіда бути вираженим в життєдіяльності інших людей.
172. Психоз, як історичний соціогенетичний вимір персоналізації особистості.
173. Поле етнографії як соціогенетичний вимір персоналізації.
174. Явище лімінальності в етнографії.
175. Форми прояву лімінальності: перехід в іншу вікову категорію (супровідні форми – обряди життєвого циклу (народження, досягнення зрілості, взяття шлюбу, смерть) і зміна статусу особистості в соціальній спільності.
176. Реконструкція соціогенетичних джерел персоналізації на шляху аналізу екстремальних ситуацій в житті особистості.
177. Особливості і функції ситуацій життєвих переломів.
178. «Знаки персоналізації», за допомогою яких індивід оволодіває своїм Я. Его- та альтер персоналізація.
179. Поняття соціальної адаптації.
180. Основні способи соціальної адаптації: асиміляція, акомодация, коадаптація, реадаптація, дезадаптація.

181. Основні підходи до дослідження адаптації: функціоналістський, інтеракціоністський, еволюційний.
182. Теорія адаптації Р.Мертон та форми індивідуального пристосування: конформність, інновація, ритуалізм, ретритизм, заколот.
183. Види соціальних адаптацій особистості: економічна, трудова, освітньо-педагогічна, екологічна, політична
184. Поняття соціальної ролі (традиційне і в трактуванні І.С.Кона).
185. Особистість як єдність соціальних ролей.
186. Характеристики соціальної ролі по Парсонсу (емоційність, спосіб отримання, масштаб, формалізація, мотивація).
187. Критика. Основні елементи ролі: цінності, майстерність, повноваження. Обґрунтування їх.
188. Гомологічні структури соціальних процесів і явищ.
189. Основні способи регуляції людської поведінки.
190. Соціологічний аналіз структури особистості
191. . Соціальна структура особистості в об'єктивному плані як система статусів і ролей.
192. Статусно-рольова структура. рольова концепція особистості.
193. Соціальний статус. Соціальні ролі та рольові позиції.
194. Соціальна структура особистості в суб'єктивному плані як система диспозицій і рольових очікувань.
195. Диспозиційна структура особистості. поняття особистісних диспозицій.
196. Концепція розуміння в соціології (Дільтей, Зіммель, Вебер, Шюц, Гадамер).
197. Концепція розуміння М.Вебера.
198. Розгляд акту «розуміння» А.Шюцем.
199. «Загальна теза про взаємність перспектив» А.Шюца.
200. Тлумачення розуміння в герменевтичному досвіді Х.-Г.Гадамера.

201. Вимоги соціологічного дослідження взаєморозуміння. Компоненти процесу взаєморозуміння.
202. Зміст «розуміння особистості». Механізм розуміння особистості.
203. Основні компоненти «розуміння особистості».
204. Інтуїтивне і гностичне розуміння.
205. Механізми і взаєморозуміння у спілкуванні і сумісній діяльності.
206. Чинники процесу взаєморозуміння.
207. Естетичні, інтелектуальні, соціальні та моральні бар'єри розуміння.
208. Взаєморозуміння в різних соціальних ситуаціях (накладання смислів).
209. Проблема розуміння при напрацюванні і проведенні соціологічного дослідження. Аналіз способів вивчення взаєморозуміння.
210. Тип суспільства і соціальний тип характеру за Е.Фромом.
211. Соціальний характер і соціальна ситуація.
212. Типологія характерів У.Томаса і Ф.Знанецького.
213. Соціальний характер і тип суспільства.
214. Типологія Д.Рісмена. «Авторитарний тип» Д.Адорно.
215. Типи особистості у суспільстві, що трансформується.
216. Особистість, «розчинена» у суспільстві.
217. Особистість «відчужена» від суспільства.
218. Амбівалентна особистість: конформно-амбівалентний тип, нігілістично-амбівалентний тип, мозаїчно-амбівалентний тип.
219. Маргінальна особистість. Зміна соціальних цінностей та феномен «культурного шоку».
220. Концепція «подвійного структурування» соціальної реальності П.Бурд'є.
221. Екстерналізація об'єктивних соціальних структур через особистісні практики.
222. Габітус як система диспозицій сприйняття оцінок, дій.

223. Роль габітусу, як посередника між суспільними відносинами й особистістю.
224. Поняття життєвого шляху.
225. Соціально-культурна зумовленість життєвого шляху.
226. Спосіб життя і стиль життя. Смысл життя.
227. Життєві кризи і стадії розвитку особистості.
228. Концепція стадійного розвитку К.Юнга.
229. Життєвий цикл розвитку Е.Еріксона.
230. Стратегія життя особистості. Життєві програми, цілі, плани.
231. Формування поведінкових планів і програм на рівні соціальних установок і ціннісних орієнтацій.
232. Взаємодія між різними елементами диспозиційної структури при формуванні планів і програм: функції прогнозування наслідків, мотивації діяльності, активація процесів реалізації, розбіжність між диспозиціями і реальною поведінкою.
233. Парадокс Лап'єра – «аттитюди проти дій».
234. Класифікація перешкод досягненням.
235. Статичні перешкоди – обмеженість об'єктивних і суб'єктивних ресурсів.
236. Активні перешкоди – мотиваційна боротьба, конкуренція диспозицій суб'єкта.
237. Самовизначення і життєві вибори.
238. Очікування, образ бажаного майбутнього, перспектива.
239. Динаміка життєздійснення особистості

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. Київ: Фенікс, 2013. 540 с.
2. Шульга М. Вступ // Соціальний ареал життя особистості. - Київ: ІС НАНУ, 2005. - С. 5-17.
3. Тарасенко В.І. Проблема соціальної ідентифікації українського суспільства (соціотехнологічна парадигма) / НАН України, Ін-т соціології. Київ: 2004. 576 с.
4. Злобіна О. Г., Тихонович В. О. Суспільна криза і життєві стратегії особистості. Київ: 2001. 237 с.
5. Черниш Н.Й. Соціологія. Курс лекцій: підручник. Львів: Кальварія, 2003. 543 с.
6. Циба В.Т. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз): навч. посіб. Київ: МАУП, 2000.
7. Якуба О.О. Соціологія: навч. посіб. Харків: Константа, 1996. 161 с.
8. Хмелько В. Є. Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л.Кона і його співпрацівників / Пер. з англ. за наук. ред. В. Є. Хмелька. Київ: Вид. дім "Києво-Могилянська академія, 2007. 559 с.
9. Пачковський Ю.Ф. Соціологія і психологія: навч. Посіб. Київ: Каравела, 2009. 760 с.

Додаткова

1. Шульга М.О. Соціологічний ескіз постсучасного типу життєдіяльності особистості // Проблеми розвитку соціологічної теорії. Соціальні процеси в Україні. - Вип.4. - Київ: САУ, ІС НАНУ, 2004. - С.26-34.
2. Андрущенко В., Губерський В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість. Київ: 2002. 580 с.
3. Злобіна О. Особистість як суб'єкт соціальних змін. Київ: Ін-т соціології

НАН України, 2004. 400 с.

4. Злобіна О. Г. Категорія «особистість» у системі понять соціальної теорії . Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2000. С.121-134.
5. Іванченко А.В. Соціалізація і соціальне виховання: навч. посіб. Житомир: Полісся, 2006. 216 с.
6. Лукашевич М.П. Соціалізація: виховні механізми і технології: навч.-метод. посіб. Ін-т змісту і методів навчання. Київ: 1998. 112 с.
7. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії: навч. посіб. Київ: 1999. 456 с.